

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Remissyttrande över Promemorian Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda

Inledande synpunkter

Promemorians förslag syftar i huvudsak till att övervakningen för skyddstillsynsdömda ska anpassas till att motsvara vad som, från 1 juli 2020, ska gälla för de som är villkorligt frigivna. Att systemen ska vara så enhetliga som möjligt och att Kriminalvården tar över beslutsfattandet i olika frågor framstår som lämpligt. Hovrätten har inte heller några synpunkter på att bestämmelserna beträffande övervakning och verkställighet av skyddstillsynen ses över.

De förslag som presenteras i promemorian föranleder dock följande synpunkter.

Elektronisk övervakning

Hovrätten konstaterar att promemorian föreslår att den lydelse av 26 kap. 17 § brottsbalken som ska träda i kraft 1 juli 2020 ändras och genom den föreslagna ändringen utökas möjligheterna för Kriminalvården att fatta beslut om elektronisk övervakning. Detta ska gälla även de som döms till skyddstillsyn.

Enligt hovrättens mening kan det ifrågasättas vilken praktisk betydelse elektronisk övervakning av skyddstillsynsdömda kommer att få. De som döms till en sådan påföljd har ofta en förhållandevis oordnad tillvaro och skulle alltså sällan kunna avtjäna ett fängelsestraff genom elektronisk intensivövervakning. Hur man genom elektronisk övervakning skulle kunna kontrollera att föreskrifter följs under skyddstillsynen framstår för hovrätten som oklart.

Elektronisk övervakning används dessutom normalt sett för att ersätta ett frihetsberövande straff. För de som döms till skyddstillsyn har dock domstolen

stannat vid att det inte finns tillräckliga skäl att välja fängelse som påföljd. Att vid verkställighet av skyddstillsynen då kunna använda sig av elektronisk övervakning redan om det behövs framstår som alltför ingripande.

Hovrätten har även principiella synpunkter på att man, redan innan bestämmelsen trätt i kraft, föreslår att möjligheterna att använda elektronisk övervakning utökas. Under lagstiftningsarbetet med den lydelse av bestämmelsen som ska träda i kraft 1 juli 2020 framkom nämligen att elektronisk övervakning skulle användas restriktivt (se SOU 2017:61 s. 248 och 289 f., prop. 2018/19:77 s. 39 och s. 63 samt Lagrådets yttrande angående den föreslagna bestämmelsen). Att trots vad som uttalats i det lagstiftningsarbetet redan nu ändra bestämmelsen, innan en utvärdering av tillämpningen kunnat ske, framstår inte som lämpligt.

För de fall där elektronisk övervakning trots allt framstår som nödvändig är den lydelse av 26 kap. 17 § brottsbalken som ska träda i kraft 1 juli 2020 mer lämplig. Enligt hovrättens mening bör bestämmelsen därför inte ändras på det sätt som promemorian föreslår.

Möjligheten för domstol att besluta om elektronisk övervakning

Så som promemorians förslag är utformat kommer en domstol aldrig att kunna besluta om elektronisk övervakning och således inte heller i samband med en talan om undanröjande av skyddstillsyn. Detta framstår som inkonsekvent eftersom samma domstol ska kunna överpröva Kriminalvårdens beslut om elektronisk övervakning.

Att en domstol, när den ska pröva frågan om undanröjande av skyddstillsyn, skulle ha färre möjligheter än Kriminalvården framstår som otillfredsställande. Enligt hovrättens mening bör rätten därför kunna fatta beslut om elektronisk övervakning i de fall där det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja en skyddstillsyn.

Kriminalvårdens möjligheter att ändra föreskrifter

Hovrätten har inga synpunkter på att Kriminalvården, i stället för övervakningsnämnden, får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst.

När det gäller att Kriminalvården även i övrigt tar över övervakningsnämndens möjligheter att ändra föreskrifter noterar hovrätten att Kriminalvården ges möjlighet att exempelvis ändra föreskrifter som domstol beslutat om i dom. Hovrätten vill dock framhålla att föreskrifter som domstol beslutar om i samband med dom till skyddstillsyn i vissa fall kan ha haft avgörande betydelse för frågan om skyddstillsyn är en tillräckligt ingripande påföljd för brottsligheten.

Kriminalvårdens möjlighet att ändra föreskrifter kommer dessutom omfatta en särskild föreskrift i dom om att följa en behandlingsplan (kontraktsvård). Idag har i stället övervakningsnämnden möjlighet att ändra föreskrifter och därmed vilken behandling kontraktsvården ska avse. Övervakningsnämnden har i det sammanhanget betydligt bättre kunskap om vilken typ av behandling som motsvarar det alternativstraff domstolen angett. Enligt hovrättens mening är det därför viktigt att ändringar av en föreskrift om kontraktsvård även fortsättningsvis prövas av övervakningsnämnden.

Övervakningens längd

Enligt promemorians förslag ska övervakning under skyddstillsyn löpa under hela prövotiden. Kriminalvården ska dock ha möjlighet att besluta om övervakningstiden.

Så som den föreslagna bestämmelsen är utformad framstår det som att övervakningstiden kommer att vara längre än vad som nu är fallet. I övervägandena (s. 20) och i författningskommentaren (s. 40 f.) framgår dock att övervakningstiden även fortsättningsvis bör vara omkring ett år. Övervakningstiden kan dock vara betydligt kortare för de som inte har något behov av stöd och kontroll, i vissa undantagsfall till och med kortare än sex månader (se s. 41). Med hänsyn till den besöksintensitet för lågriskklinter som anges i Kriminalvårdens handbok för övervakning (2019:4), s. 50 f., framstår det som mycket tveksamt om en skyddstillsyn i de fallen kommer att bli mer ingripande än en villkorlig dom.

Enligt Högsta domstolens praxis är skyddstillsyn att anse som en mer ingripande påföljd än villkorlig dom (se bl.a. NJA 2000 s. 314). Det innebär att skyddstillsyn kan komma i fråga som påföljd även när det inte finns något tydligt behov av behandling eller stöd, exempelvis eftersom personen redan dömts till villkorlig

dom, eller när en villkorlig dom inte framstår som en tillräckligt ingripande påföljd för brottsligheten. För de brott där varken brottslighetens art eller straffvärdet talar för fängelse används skyddstillsyn som en del i en påföljdstrappa. Skyddstillsyn kan dessutom komma i fråga när en person genomgått behandling, eller då det skett en påtaglig förbättring av dennes sociala förhållanden, eller när det finns särskilda skäl för att döma till skyddstillsyn i stället för fängelse.

Om Kriminalvården själva förfogar över övervakningstidens längd finns det en uppenbar risk för att det kommer vara oklart vad en skyddstillsyn kommer att innebära. Om skyddstillsynen inte får något reellt innehåll riskerar det att urholka trovärdigheten i påföljdssystemet, vilket kan leda till att domstolar inte längre anser att en skyddstillsyn utgör en tillräckligt ingripande påföljd. Effekten kan då bli att antalet korta fängelsestraff ökar.

Enligt hovrätten bör övervakningen mot denna bakgrund även fortsättningsvis vara ett år. Kriminalvården bör dock kunna förlänga övervakningen om det finns behov. Detta innebär att även möjligheten för domstol att kunna bestämma längre övervakning än ett år bör vara kvar (nuvarande 28 kap. 5 § sista stycket brottsbalken).

Hantering av misskötsamhet

Enligt promemorians förslag ska Kriminalvården fatta alla beslut som övervakningsnämnden nu fattar i anledning av misskötsamhet. Kriminalvården ska dock inte ha möjlighet att fatta beslut om att omhänderta personen.

I promemorian finns ingen analys av hur ofta övervakningsnämnderna frångår Kriminalvårdens förslag kring åtgärder för misskötsamhet. Det torde dock inte vara helt ovanligt och risken med de föreslagna ändringarna är att det kan leda till ett större antal mål om undanröjande av skyddstillsyn där domstolen ändå anser det tillräckligt med annan åtgärd.

Vad gäller de nya reglerna för villkorligt frigivna ska övervakningsnämnden fatta beslut om att förverka villkorligt medgiven frihet, det vill säga den sista åtgärden vid misskötsamhet.

Enligt hovrätten framstår det som lämpligt att övervakningsnämnden även vad gäller skyddstillsynsdömda är de som fattar beslut angående den sista åtgärden vid misskötsamhet. Övervakningsnämnden bör därför även fortsättningsvis pröva en fråga om att begära att åklagaren för talan om undanröjande av en skyddstillsyn. En sådan ordning framstår dessutom som lämplig eftersom det fortsatt ska vara övervakningsnämnden som fattar beslut om omhändertagande.

Om Kriminalvården ska ges rätten att fatta beslut om att begära att åklagaren för talan om undanröjande bör det uttryckligen anges dels att Kriminalvården i de fallen kan ansöka om att övervakningsnämnden ska fatta beslut om att omhänderta en person, dels att Kriminalvården kan överklaga övervakningsnämndens beslut i den frågan.

Hovrätten noterar att det redan av nu gällande lagstiftning inte framgår vilken myndighet som är motpart i domstol vid överklagande av övervakningsnämndens beslut om att omhänderta en person (se 37 kap. 11 § brottsbalken). Även om ett sådant överklagande är mycket ovanligt bör man överväga att i bestämmelsen ange vem som agerar motpart vid ett sådant överklagande.

Bestämmelsen om att rätten ska utse övervakare

Enligt både den nuvarande och den föreslagna lydelsen av 28 kap. 6 § brottsbalken följer att rätten ska utse övervakare om inte särskilda skäl talar mot det. I praktiken överlämnar dock rätten alltid till Kriminalvården att förordna övervakare. När nu reglerna om skyddstillsyn genomgår en översyn bör detta komma till uttryck i lagtexten.

Bestämmelsen om var talan om undanröjande av skyddstillsyn ska väckas

Även vad gäller 38 kap. 3 § andra stycket avviker bestämmelsens lydelse från hur den tillämpas i praktiken. Enligt bestämmelsen ska en talan om undanröjande av skyddstillsyn föras vid den tingsrätt inom det område där övervakningsnämnden är verksam (där frivårdskontoret ligger enligt den föreslagna lydelsen) eller vid den rätt som först avgjorde det mål där skyddstillsyn dömts ut. Enligt hovrättens erfarenhet väcks talan om undanröjande nästan uteslutande vid den domstol som först avgjorde det mål där skyddstillsyn dömts ut. Att detta är huvudregeln bör därför komma till uttryck i bestämmelsen.

Björn Hansson

Daniel Fedeli

Detta yttrande har beslutats av hovrättslagmannen Björn Hansson, hovrättsrådet Catharina Månsson och tf. hovrättsassessorn Daniel Fedeli (föredragande).